

LAPS/58/2026, 8.5.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

**Viite: Valtiovarainvaliokunta keskiviikko 13.05.2026 klo
12.30 / VNS 3/2026 vp / Lausuntopyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi julkisen talouden suunnitelmaa yleissopimuksen näkökulmasta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että selonteosta ei käy ilmi, miten lapsiin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa päätöksenteossa vai onko lapsivaikutuksia arvioitu lainkaan.
- Lapsen oikeuksien näkökulmasta talous- ja finanssipolitiikan tulisi olla yli hallituskausien ennakoitavaa ja pitkäjänteistä ja sen tulisi korostaa taloudellisten voimavarojen panostamista lapsiin. Lapsiin kohdistuvat investoinnit luovat myönteisempiä tulevaisuuden näkymiä, ovat taloudellisesti kannattavia ja tukevat siten myös julkisen talouden kasvua pitkällä aikavälillä.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä Suomelle, että valtio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Lapsiperheköyhyydellä on tutkitusti kielteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja terveyteen joskus jopa läpi koko elämän.
- Selontekoon sisältyy myönteisiä kirjauksia, kuten panostukset turvakoteihin, lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämiseen, koulutukseen, lasten harrastamiseen ja rikosuhrityöhön sekä työllisyyttä edistäviin toimiin. Niillä voi olla suoria tai välillisiä positiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen.

- Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virastoon kohdistuvien säästöjen vuoksi kaikkien itsenäisten ja riippumattomien erityisvaltuutettujen toiminta voi vaikeutua.
Lapsiasiavaltuutetun kohdalla se tarkoittaa, että lapsiasiavaltuutetun toimiston kyky suoriutua sen lakisääteisistä tehtävistä heikkenee.
- Kuntatalouteen kohdistuva 60 miljoonan euron heikennys heijastunee lasten ja nuorten palveluihin, sillä varhaiskasvatus ja koulutus ovat kuntien merkittävimpiä lakisääteisiä palveluja. Heikennyksellä voi olla kielteisiä vaikutuksia myös nuorisotyöhön, liikuntaan ja kulttuuriin.
- Tuomioistuimiin kohdistuvat säästöt ruuhkauttavat todennäköisesti oikeuskäsittelyjä entisestään, mikä näkyy myös lapsia tai heidän huoltajiaan koskevien tuomioistuinkäsittelyjen viivästymisinä. Tällä voi olla huomattaviakin negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Säästöjen aiheuttamat viivästyksset ovat ristiriidassa sen kanssa, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja pahoinpitelyrikosten selvittämisen järjestämistä halutaan vahvistaa.
- Harrastamisen Suomen mallin toimeenpanoon panostaminen sekä kokonaiskoulupäivän alueellisen kokeilun rahoitus ovat myönteisiä ratkaisuja. Samaan aikaan rahoituksen vähentäminen vapaalta sivistystyöltä ja niiden taustalla toimivilta järjestöiltä voi heikentää lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia.
- Lapsiperheköyhyyden lisääntyminen on seurausta jo aiemmin päätetyistä leikkauksista. Tilannetta heikentää edelleen muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudet maksut ja enimmäismaksujen korotukset. Suomessa perittävät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ovat kansainvälisesti vertaillen jo nyt poikkeuksellisen korkeita.
- Kolmannen sektorin rahoituksen heikentäminen vähentää matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuutta, eikä hyvinvointialueilla ole valmiuksia korvata niitä omilla palveluillaan ainakaan lyhyellä aikavälillä. Tämä voi johtaa pidemmällä aikavälillä julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvuun.
- Lapsiasiavaltuutettu ilmaisee vakavan huolensa leikkausten vaikutuksista julkisen sektorin työntekijöiden ja etenkin nuorten työllisyysnäkyymiin ja työttömyyden kielteisistä vaikutuksista Suomen taloudelle.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu on tarkastellut valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta 2027–2030 noudattaen samoja periaatteita, joilla tarkastelimme edellistä selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta 2026–2029.¹ Tuolloin kiinnitimme huomioita muun muassa siihen, että hallituksen talous- ja finanssipoliittinen linja vaikuttaa rakentuvan ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen on toiminnassaan rationaalinen ja kykenee arvioimaan riskejä.

Lapsiasiavaltuutettu korosti, että ihmisten hyvinvointiin, elintasoon ja toimeentuloon vaikuttavissa poliittisissa linjauksissa, kuten julkisen talouden suunnitelmassa, ihmiskäsityksen laajentaminen on välttämätöntä, jotta asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Kasvatus-, käyttäytymis- ja sosiaalitieteiden pohjalta voidaan perustellusti todeta, että harva ihminen kykenee, voi tai osaa toimia aina rationaalisesti. Osa ihmisistä ei syytä tai toisesta rakenna tulevaisuuttaan kouluttautumalla, työtä tekemällä tai yrittämällä. Lapset ja nuoret eivät voi valita, millaiseen ihmisjoukkoon heidän huoltajansa kuuluvat, mikä on huoltajien elämäntilanne ja miten heidän huoltajansa käyttäytyvät. Riippumatta huoltajien elämäntilanteesta tai käyttäytymisestä, päätöksenteossa on aina kuitenkin otettava huomioon heidän huollossaan olevat lapset.

Julkisen talouden suunnitelma on keskeinen ohjausväline, jolla valtio toteuttaa lapsen oikeuksia käytännössä, ja julkisen talouden linjauksilla on merkittäviä vaikutuksia lapsiperheiden asemaan ja arkeen. Seuraavassa tarkastelemme selontekoa vuosille 2027–2030 kiinnittäen huomioita erityisesti päätöksenteon lapsivaikutusten arviointiin sekä lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttaviin tekijöihin.

Julkisen talouden suunnitelman lapsivaikutusten arviointi

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklassa sopimusvaltiot, kuten Suomi, ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Näihin toimiin on ryhdyttävä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi mahdollisimman täysimääräisesti, käytettävissä olevien voimavarojen mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan ”4 artiklassa valtioille asetettu velvollisuus toteuttaa lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet ’mahdollisimman

täysimääräisesti' tarkoittaa myös sitä, että niiden ei tulisi ryhtyä tarkoituksellisesti taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin liittyviin taantumuksellisiin toimiin. Sopimusvaltioiden ei pitäisi sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä. Talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Sopimusvaltioiden on osoitettava, että tällaiset toimet ovat tarpeellisia, kohtuullisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja väliaikaisia ja että kaikki vaikutusten kohteena olevat oikeudet palautetaan mahdollisimman pian.”²

YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen oikeuksien toteutuminen yleissopimuksessa tarkoitettulla tavalla edellyttää, että lainsäädännön, politiikkojen ja ohjelmien täytäntöönpanoon on käytössä riittävät taloudelliset resurssit, ja että ne kohdennetaan ja käytetään vastuullisella, vaikuttavalla, tehokkaalla, oikeudenmukaisella, osallistavalla, läpinäkyvällä ja kestäväällä tavalla. Komitea painottaa, että sopimusvaltioiden tulisi ottaa kaikki lasten oikeudet huomioon talousarvioprosessiensa kaikissa vaiheissa ja kaikissa hallintojärjestelmissään kansallisella ja paikallisella tasolla.³

Lapsen oikeuksien toteutumista varmistetaan arvioimalla tehtäviä päätöksiä lasten oikeuksien näkökulmasta. Lapsivaikutusten arviointi perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artiklaan, jossa säädetään lapsen edun ensisijaisuudesta. Sopimusvaltiolla on velvollisuus varmistaa, että lapsen etu on otettu kaikessa lapsia suoraan tai välillisesti koskevassa päätöksenteossa huomioon ensisijaisena harkintaperusteena. Lapsivaikutusten arviointi ilmentää LOS 3.1 artiklan menettelyllistä luonnetta: artikla edellyttää, että kaikissa lapsia suoraan tai välillisesti koskevissa päätöksissä ja muissa toimissa tehdään lapsivaikutusten arviointi, joka myös velvoittaa ja ohjaa päätöksentekoa ja muita toimia ottamaan ensisijaisesti huomioon lapsen edun.⁴ Tähän sisältyy myös se, että päätösasiakirjoista on käytävä ilmi, kuinka lapsen etua on tarkasteltu ja arvioitu ja mikä painoarvo sille on annettu päätöksiä tehtäessä.⁵

Selonteossa esitetään merkittäviä julkisen talouden sopeuttamistoimia, jotka kohdistuvat laajasti sosiaaliturvaan, koulutukseen sekä sosiaali- ja terveystalouteen. Lapset ja lapsiperheet ovat näiden osa-alueiden suuri etuuksien saajaryhmä ja palvelujen käyttäjäryhmä. Selonteosta ilmenee hallituksen vahva säästö- ja sopeutuspolitiikka, jolle sinänsä on tärkeitä ja hyväksyttäviä perusteita. Lapsen oikeuksien kannalta keskeistä on se, toteutetaanko säästö- ja sopeutustoimet lapsen oikeuksia kunnioittaen ja huomioon ottaen. Jos lasten oikeuksiin ja lapsen edun ensisijaisuuden periaatteeseen ei kiinnitetä nimenomaisesti huomioita, vaarana on, että

politiikkatoimet kohdistuvat suhteettoman suuressa määrin lapsiin ja erityisesti heikoimmassa sosioekonomisessa asemassa oleviin lapsiperheisiin.

Lapsen oikeuksien näkökulmasta talous- ja finanssipolitiikan tulisi olla ennakoitavaa ja pitkäjärjenteistä yli hallituskausien ja lapsiin panostamista korostavaa. Lapsiin kohdistuvat investoinnit luovat myönteisempiä tulevaisuuden näkymiä, ovat taloudellisesti kannattavia ja tukevat siten myös julkisen talouden kasvua pitkällä aikavälillä. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan selonteossa tulisi arvioida systemaattisesti, miten talous- ja finanssipolitiikka vaikuttaa

- lapsiperheiden sosioekonomiseen asemaan ja erityisesti lapsiperheköyhyyteen
- peruspalvelujen, kuten sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, koulutus ja varhaiskasvatus, saatavuuteen ja laatuun lapsiperheiden näkökulmasta
- alueelliseen yhdenvertaisuuteen erityisesti lapsiperheiden näkökulmasta
- erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiperheisiin (esimerkiksi vammaisten lapset, maahanmuuttajataustaiset lapsiperheet, lastensuojelun asiakkaat)

Lapsiasiavaltuutettu on toistuvasti lausunnoissaan aiemmista julkisen talouden suunnitelmia koskevista selonteista huomauttanut puuttuvasta lapsivaikutusten arvioinnista.⁶

Lapsiasiavaltuutettu kiinnitti tähän huomioita myös eduskunnalle helmikuussa 2026 antamassaan kertomuksessa todeten, että lapsibudjetointi ja lapsivaikutusten arviointi tulee sisällyttää julkisen talouden suunnittelun vaiheisiin jo hallitusohjelmasta ja vuosittain laadittavasta julkisen talouden suunnitelmasta alkaen. Lapsivaikutuksia tulisi arvioida sekä hallinnonalakohtaisesti että kokonaisuutena julkisen talouden kannalta.⁷

Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että edelleenkin selonteosta ei käy ilmi, miten lapsiin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa päätöksenteossa vai onko lapsivaikutuksia arvioitu lainkaan. Epäselväksi jää, miten julkisen talouden suunnitelmassa on huomioitu lapsen oikeuksien yleissopimuksessa säädetyt velvoitteet, erityisesti velvoite turvata lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet mahdollisimman täysimääräisesti.

Lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja valtion velvollisuus turvata lasten elintaso

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, edellä todetun lisäksi, että julkista taloutta koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen takaamat lapsen

oikeudet kokonaisuutena. Tässä yhteydessä nostamme vielä yleissopimuksen 27 artiklan, jonka mukaan ”(s)opimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon”. Lapsen huoltajilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet (3.2 artikla). Sopimusvaltion on kuitenkin ryhdyttävä kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen lapsen huoltajia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä annettava tarvittaessa aineellista apua ja tukea ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaateetukseen ja asumiseen.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että huoltajien mahdollisuudet ja kyky huolehtia kokonaisvaltaisesti lapsistaan ja heidän hyvinvoinnistaan edellyttää, että myös aikuisten hyvinvoinnista huolehditaan. Ihmisen mahdollisuudet kouluttautua, tehdä työtä tai yrittää ovat heikot tai olemattomat, jos hänen henkinen ja/tai fyysinen terveytensä ja sosiaaliset turvaverkkonsa ovat huonoja. Hyvinvointivaltiossa hyvinvointia edistäviä ja pahoinvointia ehkäiseviä palveluja tarjoavat kunnat ja hyvinvointialueet. Monilla alueilla taloudellinen tilanne on tällä hetkellä heikko ja paremmassa tilanteessakin olevilla alueilla joudutaan taloutta sopeuttamaan monin tavoin jatkuvasti. Riskinä on alueellisen eriarvoisuuden kasvu, mikä näkyy myös lasten arjessa.

Kuten jo edelliseen valtioneuvoston selontekoon annetussa lausunnossa totesimme, voidakseen hyvin ihminen tarvitsee terveyden lisäksi kokonaisvaltaisen kokemuksen turvallisuudesta. Selonteossa korostetaan sinänsä tärkeää puolustuksen merkitystä ja turvallisuusympäristön muutosta. Puolustusvoimien toimintakyky ei kuitenkaan riitä turvaamaan ihmisten arjen turvallisuutta, vaan myös ihmisten arjessaan kokemalla sosiaalisella ja yhteisön turvallisuudella on suuri merkitys sille, millaiseksi Suomen sisäinen turvallisuusympäristö rakentuu. Ihmisten syrjäytyminen on edelleen vakavin sisäisen turvallisuuden riskitekijä. Syrjäytyminen vaarantaa etenkin lasten turvallisuutta ja hyvinvointia. Syrjäytymistä ehkäistään tehokkaasti koulutuksen, tulonsiirtojen, sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujen avulla.

Muistutamme, että YK:n lapsen oikeuksien komitea suosittelee kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä Suomelle, että **valtio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin**.⁸ Suosituksissa kehoitetaan useassa muussakin kohdassa, muun muassa koulutukseen, vapaa-aikaan ja väkivallan ehkäisyyn liittyen, parantamaan sosioekonomisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten asemaa. Lapsi-

perheköyhyydellä on tutkitusti kielteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja terveyteen joskus jopa läpi koko elämän.

Valitettavan usein säästöpäätösten yhteydessä todetaan, että niiden seurauksena vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen joutuvat voivat turvautua toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on kuitenkin tarkoitettu viimesijaiseksi tukimuodoksi ja myös siihen on tehty leikkauksia. Vaarana on, että lapsiperheet joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen pitkäaikaisesti. Riski tähän on suuri haavoittuvassa asemassa olevilla lapsilla, joiden elämässä on köyhyyden lisäksi useita muitakin kuormittavia tekijöitä. Nämä perheet tarvitsisivat toimeentuloturvan lisäksi psykososiaalista tukea, jotta lasten hyvinvointi ei vaarantuisi.

Huomioita hallinnonalakohtaisiin linjauksiin

Selontekoon sisältyy myönteisiä kirjauksia, kuten panostukset turvakoteihin, lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämiseen, koulutukseen, lasten harrastamiseen ja rikosuhrityöhön sekä työllisyyttä edistävät toimet, joilla voi olla suoria tai välillisiä positiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen.

Lapsiasiavaltuutettu ilmaisee huolensa erityisesti seuraavista linjauksista.

Oikeusministeriön hallinnonalalla toimintamenosäästöt kohdistuvat muun muassa Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virastoon. Säästöt voivat vaikeuttaa kaikkien itsenäisten ja riippumattomien erityisvaltuutettujen toimintaa. YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli Suomen valtiolle viimeksi vuonna 2023, että se myöntää lapsiasiavaltuutetun toimistolle riittävät taloudelliset ja tekniset resurssit mahdollistaakseen yleissopimuksen täytäntöönpanon edistymisen säännöllisen valvonnan ja arvioinnin.⁹ Lapsiasiavaltuutetun kohdalla toimintamenojen leikkaukset tarkoittavat, että lapsiasiavaltuutetun toimiston kyky suoriutua sen lakisääteisistä tehtävistä, kuten lapsen oikeuksien toteutumisen seurannasta, lainsäädäntötyön arvioinnista, lasten ja nuorten tapaamisista, tiedon jakamisesta ja kansalaisten vaativista neuvontatehtävistä, heikkenee. Vertailun vuoksi todettakoon, että Suomen lapsiasiavaltuutetun toimiston resurssit ovat merkittävästi pienemmät kuin muiden Pohjoismaiden lapsiasiavaltuutetuilla, vaikka lapsiasiavaltuutettujen lakisääteiset tehtävät ovat lähes identtiset (Suomi 7 henkilötyövuotta, Ruotsi 32 htv, Norja 22 htv).

Oikeusministeriön hallinnonalalla toimintamenosäästöt kohdistuvat myös kaikkiin tuomioistuimiin. Säästöt tarkoittavat todennäköisesti käytännössä eri oikeusasteissa käsittelyjen

ruuhkautumista entisestään, mikä näkyy myös lapsia tai heidän huoltajiaan koskevien tuomioistuinkäsittelyjen viivästymisinä. Lapsia koskevien asioiden kiireellisyysvaatimusta ei välttämättä voida enää noudattaa lainsäädännössä tarkoitettulla tavalla. Tällä voi olla huomattavia negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin pitkälläkin aikavälillä. Säästöjen aiheuttamat viivästykset ovat ristiriidassa sen kanssa, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja pahoinpitelyrikosten selvittämisen järjestämistä halutaan vahvistaa.

Selonteon mukaan julkisen talouden suunnitelman päätökset heikentävät kuntataloutta n. 60 milj. eurolla, koska vuodelle 2027 indeksikorotukseen tehtävä vähennys korotetaan 1 prosenttiyksiköstä 2,8 prosenttiyksikköön. Varhaiskasvatus ja perusopetus ovat kuntien suurimpia lakisääteisiä palveluja, minkä lisäksi kuntien vastuulla olevat liikunnan ja kulttuurin palvelut ovat lapsille ja nuorille tärkeitä. On todennäköistä, että vähennykset vaikuttavat suoraan lasten ja nuorten palveluihin. Lisäksi riskinä on, että alueelliset erot palvelujen laadun ja saatavuuden välillä kasvavat.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla tehdään myönteinen panostus Harrastamisen Suomen mallin toimeenpanoon (5 miljoonan pysyvä tasokorotus aikaisempien päätösten lisäksi). Myös kokonaiskoulupäivän alueellisen kokeilun rahoitus vuonna 2027 voi tuottaa myönteisiä ratkaisuja myöhemmin. Samaan aikaan kuitenkin rahoitusta on merkittävästi vähennetty vapaalta sivistystyötä ja niiden taustalla toimivilta järjestöiltä. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat olleet tärkeä lasten harrastustoiminnan mahdollistaja, mutta jatkossa toimintaa voidaan joutua supistamaan ja siitä voi tulla käyttäjilleen kalliimpaa. Harrastustoiminnan supistuminen näkyy erityisesti pienillä ja syrjäisemmillä seuduilla asuvien lasten arjessa, joten se voi lisätä alueellista eriarvoisuutta entisestään.

Hallituskaudella sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset näkyvät jo nyt lapsiperheiden arjessa. Vuosien 2024–2025 tehtyjen lakimuutosten ja vuoden 2026 toimeentulotukiuudistuksen on arvioitu nostavan pienituloisuusastetta koko väestössä 2,2 prosenttiyksikköä ja lasten pienituloisuusastetta 3 prosenttiyksikköä. Tämä tarkoittaa, että 31 000 lasta putoaa köyhyyteen siellä jo olevien noin 120 000 lapsen lisäksi.¹⁰ Lisäksi on tärkeää tarkastella myös koettua köyhyyttä. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan ihminen kokee aineellista puutetta, kun hänellä on vaikeuksia tai suuria vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin. Tilastokeskuksen mukaan 10 prosenttia kaikista 0–15-vuotiaista lapsista koki aineellista puutetta vuonna 2024. Osuus on kasvanut huomattavasti vuodesta 2021, jolloin se oli 3,7 prosenttia.

Yhden aikuisen talouksissa asuvien lasten kokema aineellinen puute oli yleisempää (22,9 %) kuin kahden aikuisen kanssa asuvien lasten (6,9 %).¹¹

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismäärien korotukset kohdistuvat myös lapsiin ja heidän huoltajiinsa. Korotukset vaikeuttavat erityisesti jo valmiiksi heikossa sosioekonomisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden tilannetta. Huhtikuun kehysriihestä tehtyjen päätösten mukaisesti terveystakeskusmaksut nousevat noin 20 prosenttia ja hammashoidon maksut noin 10 prosenttia. Poliklinikkamaksujen korotus on 7,10 euroa, päiväkirurgian maksun korotus 23,40 euroa ja uutena maksuna ryhdytään perimään 257 euron leikkaus- ja toimenpidemaksua ja erityistutkimusten maksua 52,40 euroa. Jälkimmäiset uudet maksut peritään myös alaikäisiltä.

OECD:n tuoreen selvityksen mukaan Suomessa on käytössä suhteellisen korkeat ja monimutkaiset asiakasmaksut monissa terveystalveluissa. Suomalainen maksaa huomattavan osan lääkkeittensä (30 %), hammashoitonsa (20 %) ja pitkäaikaishoitonsa (18 %) kustannuksista, ja osallistuu myös lääkäri- ja poliklinikkakäyntien sekä sairaalahoidon kustannuksiin. Ennen kuin kaikki maksukatot ovat täyttyneet, kansalaisen on maksettava hoidostaan 1695 euroa (762 euroa talveluista, 633 euroa lääkkeistä ja 300 euroa matkakaluista vuonna 2025).¹² Terveystdenhuollon lisäksi suomalaiset maksavat useista sosiaalihuollon talveluista, kuten kotitalvelusta ja lastensuojelun sijaishuollosta. Samalla veroaste on kuitenkin viritetty pohjoismaisen hyvinvointivaltion tasolle.

Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkosto ENOC teki vuonna 2025 selvityksen terveydestä ja lasten oikeuksista eri Euroopan neuvoston maissa. Selvitys osoitti, että kyselyyn vastanneista 27 Euroopan neuvoston maasta suurimmassa osassa lapset oli vapautettu kokonaan terveydenhuollon maksuista (ks. ao. kuvio) ja 44 prosentissa vastausmaista myös lääkkeet olivat lapsille kokonaan maksuttomia. Suomessa sairaalamaksut, lääkkeet sekä leikkaus- ja toimenpidemaksut peritään myös alaikäisiltä.

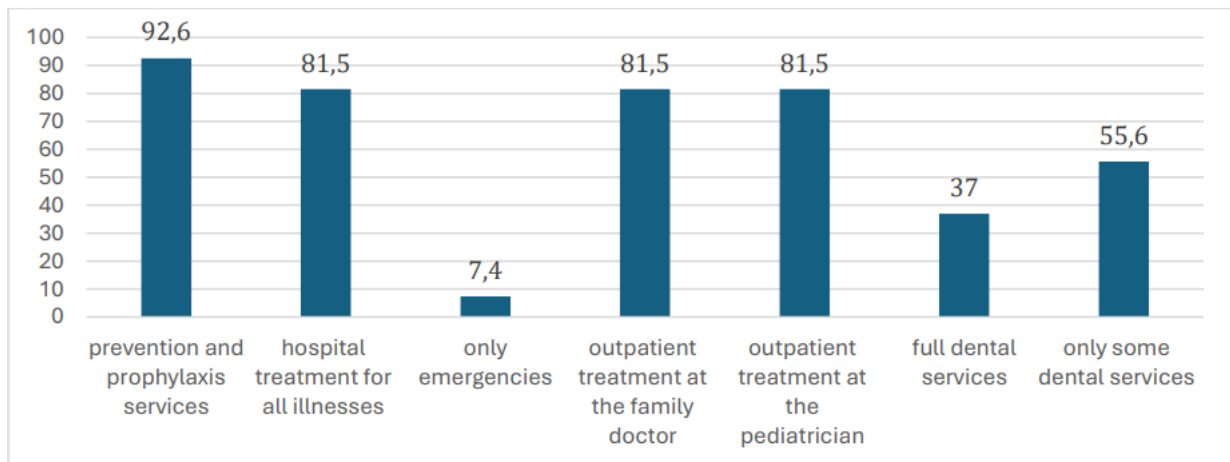

Figure 3. Free of charge healthcare services provided to children, 27 jurisdictions, %

Asiakasmaksujen korotukset vaikuttavat koko perheeseen. Huoltajilta perittävät korotetut maksut voivat vaikuttaa heidän elatuskykyynsä ja pahentaa perheiden taloudellista ahdinkoa. Taloudellinen ahdinko voi puolestaan pitkittää ja vaikeuttaa vanhempien terveysongelmia, mikä lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen käytön tarvetta ja entisestään heikentää perheen taloudellista tilannetta. Tällä kierteellä on väistämättä haitallisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja terveyteen.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että kolmas sektori on merkittävä toimija sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukentällä. STEA-avustusten merkittävä vähennys (-84 milj. vuonna 2027 aiempien leikkausten lisäksi) heikentää todennäköisesti matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuutta, vaikka vähennystä osin kompensoidaankin hyvinvointialueille ja sieltä edelleen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävälle yhdistyksille ja säätiöille jaettavaksi tarkoitetulla valtion rahoituksella (25 milj.).

Hyvinvointialueilla, jotka jo nyt joutuvat karsimaan omista menoistaan, ei ole valmiuksia korvata ainakaan lyhyellä aikavälillä järjestöjen tähän asti tuottamia ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, kuten vertaistukea, kohtaamispaikkatoimintaa, kriisipuhelimia ja chat-palveluja. Muun muassa lapset ja nuoret, mielenterveysongelmaiset, päihdesairaat, vammaiset ja vähävaraiset ovat näiden palvelujen suuria käyttäjäryhmiä. Osa palvelun tarvitsijoista siirtyy käyttämään julkisia sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluja, osa jää vaille tarvitsemaansa tukea osin tai kokonaan. Seurauksena voi valitettavasti olla julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvu, ainakin pidemmällä aikavälillä. Inhimillinen kärsimys lisääntyy välittömästi.

LAPS/58/2026

07.05.2026

LAPS-AK-2026-336

Lopuksi lapsiasiavaltuutettu haluaa esittää huolensa esitettyjen sopeutusten dynaamisista vaikutuksista työllisyyteen ja sitä kautta valtiontalouteen. Työttömyys – ja etenkin nuorisotyöttömyys – on lisääntynyt huomattavasti ja vaarantaa monella tavalla perheiden hyvinvointia. On epätodennäköistä, että kaikki – tai edes merkittävä osa – suunniteltujen leikkausten seurauksena irtisanottavat julkisen sektorin ja järjestöjen työntekijät työllistyvät matalasuhtanteen vuoksi vaikeuksissa olevalle yksityiselle sektorille. Leikkausten seurauksena voikin olla lisääntyvä työttömyys, mikä joidenkin ihmisten ja etenkin nuorten kohdalla voi tarkoittaa pitkittynyttä työttömyyttä ja jopa pysyviä vaikeuksia kiinnittyä työelämään. Työttömyyden lisääntymisellä on vakavia vaikutuksia kansantaloudelle, sillä yksityinen kulutus on suurin ja usein suurin talouskasvun ajuri: Elinkeinoelämän Keskusliiton mukaan yksityinen kulutus muodostaa yli puolet Suomen bruttokansantuotteesta.¹³ Työttömyyden lisääntymisellä on lisäksi pitkäkestoisia ja usein ylisukupolvisia kielteisiä vaikutuksia lasten elämään.

Jyväskylässä 8.5.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
juristi

¹ Lapsiasiavaltuutetun lausunto valtiovarainvaliokunnalle koskien valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029. LAPS/60/2025, 19.5.2026. Verkossa https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_vav_vns22025vp

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla) (2016). CRC/C/GC/19, kohta 31.

³ CRC/C/GC/19, kohdat 11 ja 13.

⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen edun ensisijaisuudesta. CRC/C/GC/14, kohta 6. Epävirallinen suomennos luettavissa www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

⁵ Lapsen edun arvioinnista ks. CRC/C/GC/14.

⁶ Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksestä sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten sekä hoitoon pääsyn (ml. mielenterveyspalvelut) näkökulmasta. LAPS 62/2023, 23.10.2023. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he412023vp

LAPS/58/2026

07.05.2026

LAPS-AK-2026-336

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028. LAPS/42/2024, 7.5.2024.
https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_vns22024

Lapsiasiavaltuutetun lausunto valtiovarainvaliokunnalle koskien valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029. LAPS/60/2025, 19.5.2026. Verkossa
https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_vav_vns22025vp

⁷ Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2026:1. K 1/2026 vp. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-598-2>

⁸ YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennessa raportista 2.6.2023, CRC/C/FIN/CO/5-6. Epävirallinen suomennos ulkoministeriön verkkosivulla https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

⁹ CRC/C/FIN/CO/5-6

¹⁰ Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) Arvio hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista toimeentulotuen käyttöön sekä tulonjakoon.
https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/63ed29f6-a891-4229-9755-7fb579ae4219/1f564d1f-5502-4b85-9d6f-9c9189a30cf1/MUISTIO_20250922095602.PDF

¹¹ Tilastokeskus 2025. Joka 10. lapsi koki aineellista puutetta vuonna 2024.
<https://stat.fi/julkaisu/cm1hethjp618m07vxmv0ose3e>

¹² State of Health in the EU. Suomi. Maan terveysprofili 2025. OECD, European Observatory on Health Systems and Policies.
https://eurohealthobservatory.who.int/docs/librariesprovider3/country-health-profiles/chp2025pdf/2025_translations/soheu-2025-finland-native-language-final-web.pdf?sfvrsn=83f9701f_1

¹³ <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/tietoa-suomen-taloudesta/kulutus/>